

van de corporaties en ontwikkelaars had ontkracht – kon hij tot geen andere conclusie komen dan dat niet zozeer de woningen, maar wel de bewoners van de buurt door de ontwikkelaars en overheden worden gezien als belangrijkste obstakel voor een creatief Den Bosch. Thomsen weigerde met andere woorden de klassenstrijd ‘horizontaal’ te situeren en deelde het strijdtoneel ‘verticaal’ op. Dit wil zeggen: hij maakte zichtbaar hoe de discussie over creativiteit als *conditio sine qua non* voor een welvarende stad verbergt hoe een elite van ‘creawerkers’ boven de huidige bewoners van de volkswijk geschoven wordt en deze laatste verdringt naar een onbepaalde bestemming.

Dit laat ons toe om de stelling van Merijn Oudenampsen, dat in de creatieve stad ‘talent [wordt] gezocht en sociale problemen geweerd’, een stapje verder te brengen.²⁶ Het voorbeeld van Den Bosch toont dat het aantrekken en accommoderen van talent door de gemeentelijke en private overheden slechts kan worden gepresenteerd als oplossing voor sociale problemen, door de ongewenste of ‘ontalentvolle’ groepen te deporteren. Op die manier stoten we op de basisvoorwaarde van de creatieve stad: het kan zich pas als zodanig neerzetten door eerst de oude op productie gerichte industrie te *outsourcen* naar andere delen van Nederland, desnoods naar andere delen van de wereld – zolang het maar uit het eigen blikveld verwijderd is – en het reserveleger aan werkloze arbeidskrachten dat achterblijft, te fragmenteren over het stedelijke oppervlak.

In plaats van mee te draaien in dit creatieve circus stellen we voor dat culturele actoren hun creativiteit inzetten voor het bedenken van strategieën om een gevolg te geven aan de oproep van Dieter Lesage dat Rotterdam, in plaats van krampachtig te zoeken naar een metropolitaans imago, haar eigen armoede moet omarmen.²⁷ Een eerste stap hier toe bestaat in het absoluut serieus nemen van de filosofie van zelfredzaamheid die vandaag gepredikt wordt aan de gewone man. Als Rotterdam werkelijk gelooft dat zij zichzelf moet leren redden, dan zou ze haar gratis woningen in de eerste plaats moeten wegschenken aan de huidige bewoners van de probleebuurt – met inbegrip van haar informele bewoners als junks en Oost-Europese arbeiders. Dit tegenover het huidige scenario, waarin zelfredzaamheid als alibi dient om groepen aan de abstracte logica’s van de markt over te laten en meer gewenste ‘creatieve’ groepen te verwennen met gratis ‘klushuizen’. Slechts als ‘stad van de armoede’ kan Rotterdam de democratie in ere herstellen.

- 1 In het geval van Rotterdam wordt het begrip creatieve klasse doorgaans verruimd van de traditionele ‘kunstenaar in een oud fabriekspannd’ naar de creatieve dienstensector en managerselite toe. Dit gebeurde bijvoorbeeld door Gerard Marlet tijdens het debat ‘Creatieve klasse: kansen voor stad en regio’ van Nirov op 2 december 2004 te Amsterdam. Voor een verslag zie: ‘De creatieve stad: hype of kans’ op <http://www.nirov.nl/nirov/docs/signalen/sig3884.pdf>
- 2 Richard Florida spreekt in dit verband over creativiteit als ‘the great leveler’. Florida, Richard, *The rise of the creative class*, Basic Books 2004, p. xiv.
- 3 Boschma Ron e.a., *Creatieve klasse en regionaal-economische groei*, Departement Sociale geografie en planologie, Universiteit Utrecht, versie 21 juni 2005, p. 2.
- 4 Florida, Richard, o.c., p. xxiv.
- 5 Zie de Economische Verkenning Rotterdam 2005 op: www.obr.rotterdam.nl
- 6 Zie voor een afweging van de creatieve industrie in Rotterdam en Amsterdam: Rutten, Paul e.a., *Creatieve industrie in Rotterdam*, TNO Rapport EPS 2005-06, Delft 2005.
- 7 Tijdens een debat van de Rotterdamse raad voor Kunst en Cultuur op 24 februari 2005. Voor een verslag zie ‘Stad als laboratorium’ op http://www.rkcc.nl/laboratorium/lab2_3.htm
- 8 Marlet, Gerard en van Woerkens, Clemens, ‘Het economisch belang van de creatieve klasse’, in: *ESB 11-6-2004*, pp. 280-283.
- 9 ‘... place is the key economic and social organising unit of our time.’ Zie: Florida, Richard, o.c., p. xix.
- 10 Harvey David, ‘Contested Cities: social process and spatial form’, in: *Transforming Cities*, Routledge, London 1998, p. 19 en 23.
- 11 Florida, Richard, o.c., p. xix.
- 12 Groys, Boris stelt dat, toen eenmaal duidelijk werd dat de nieuwe economische inrichting in de Sovjet-Unie niet de nieuwe (sovjett)mens naar voren bracht, het ‘voormalige irrationele geloof in de technologie vervangen werd door een gelijkwaardig irrationeel geloof in de latente menselijke kracht.’ Het is deze bovenmenselijke kracht die geënceneerd werd in de sociaal-realistische kunstwerken. Zie: Groys, Boris, *The total art of Stalin*, Princeton University Press, New Jersey 1998, p. 60 e.v.
- 13 Als de massa hiertoe niet bereid zou zijn, dan kunnen steden nog steeds gebruik maken van de bekende strategie van de Verenigde Staten om – zoals Florida opmerkt – een vrije en open samenleving te vrijwaren door massief te investeren in creativiteit (onderwijs, onderzoek, cultuur) en het aantrekken van (Europese) intelligentsia. Florida, Richard, o.c., p. xxiii.
- 14 Marlet, Gerard en van Woerkens, Clemens, o. c., pp. 280-283.
- 15 <http://www.leefbaarrotterdam.nl/index.php/info/leidraad>
- 16 Harvey, David, *Spaces of global capitalism*, Verso, London 2006, p. 102 e.v.
- 17 Rancière Jacques, *Disagreement*, Minnesota University Press, 1999, p. 9 e.v.
- 18 Florida, Richard, o. c., p. xxiii.
- 19 We kunnen dan ook gerust stellen dat de huidige explosie van het discours over de stad samenvalt met haar ‘implosie’ – één die niet onderdoet voor Stalins showprocessen.
- 20 In de context van het *Groeibriljanten*-programma spreekt Vanstiphout over ‘the inversion of cultural politics’. Hij zegt hierover: ‘Instead of looking at Rotterdam from an international point of view, as a subject of constant change and architectural innovation, they [city’s cultural administrators and civil servants] are forced to lower themselves to the level of its inhabitants, and work upwards from there. Lastly, it acts as a brutal provocation to the city’s artistic and architectural elite, by seemingly destroying any chance for huge, centrally supported cultural programs on a monumental level, and turning cultural and architectural innovation over to the streets’.
- 21 Zie: Vanstiphout, Wouter, ‘Dirty Minimalism’, In: *Archis #5*, 2004, pp.77-78.
- 22 Zie: http://www.leefbaarrotterdam.nl/index.php/weblog/comments_marco/oenen_krijgen_wel_subsidie/
- 23 De dieperliggende link tussen het populisme en ‘creativisme’ wordt ook duidelijk in de gangbare gedachte onder stadsmanagers dat de creatieve klasse gesteld is op rustige, veilige, en aangename buurten.
- 24 Lovink, Geert, *Creatieve klassenstrijd*, mei 2006, op: <http://www.networkcultures.org/geert/creatieve-klassenstrijd/>
- 25 Marlet, Gerard en van Woerkens Clemens, o. c., pp. 280-283.
- 26 In de Tegenlicht-documentaire *Planner’s blight: de strategie van het gummetje*, 26 juni 2005. Zie: <http://www.vpro.nl/programma/tegenlicht/afleveringen/22966523/items/22153505/>
- 27 ‘Dit is de nieuwe logica van insluiting en uitsluiting in de stadsvernieuwing. In het I Amsterdam model wordt talent gezocht en sociale problemen geweerd.’ Zie: Oudenampsen, Merijn, *Total Makeover*, september 2005, op: www.flexmens.org
- 27 Lesage, Dieter, ‘Omtrent Metropolitane machinatie’, in: *MetropolisM #2*, 2005, pp. 80-84.